

AZ 1871. ÉVI XXXI. TÖRVÉNYCIKK MEGJELENÉSÉNEK 150. ÉVFORDULÓJÁRA

MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

TUDOMÁNYOS MUNKATÁRSA

MPZOLTAN@GMAIL.COM

2021. június 21.

Százötven éve annak, hogy az Országgyűlés elfogadta az 1871. évi XXXI. törvénycíkket, amely az ún. elsőfolyamodású bíróságok rendezéséről szól. Az 1871. június 8-án szentesített, majd 10-én kihirdetett jogszabály állította fel a dualizmus kori bírósági szervezetrendszer alapegységeit jelentő elsőfokú bíróságokat. A törvény megfogalmazása szerint ezek körébe a királyi járásbíróságok, a királyi törvényszékek és a „budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék” tartozott. E fórumokkal – azaz a járásbíróságokkal és a törvényszékekkel – teljessé vált a következő időszak ún. rendes bíróságainak köre, ugyanis így – az 1868-os

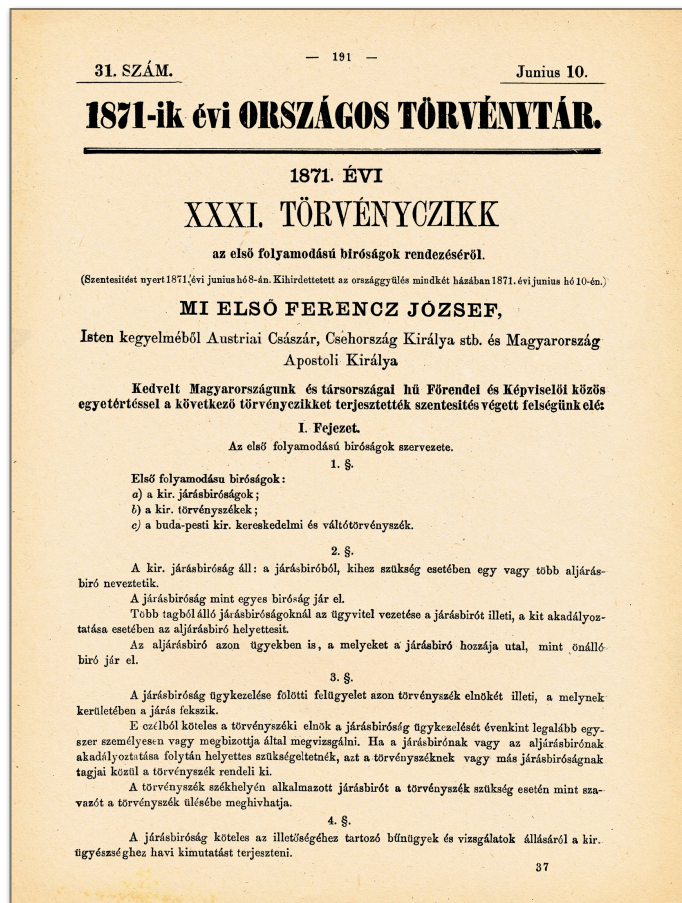
rendelkezések értelmében már működő királyi ítélőtáblákkal és a Kúriával együtt – egy négy szintű bírósági szervezet jött létre a Magyar Királyságban.

Az előzmények e szervezetrendszer vonatkozásában a polgári átalakulás által megteremtett állammodernizációs lehetőségekkel fonódnak össze. Bár 1848 alkotmányos változásai nem szolgálhattak jelentős alapot idő és lehetőség híján a rendi viszonyokhoz igazodó bíróságok átalakítására, mégis történt néhány változás. Így az úriszékek felszámolása, illetve a sajtóesküdtszékek létrehozatala, majd a szabadságharc véstörvényszékeinek felállítása jelentette az átalakítások lényegét. A neoabszolútizmus idegen mintára létrejött bírósági szervezetrendszere után – az 1867-es osztrák-magyar kiegyezést követően – a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában született 1868. évi LIV. törvény cikk érintette először az igazságügyi szervezetet az eljárásjogi rendelkezései mellett.¹ Majd pedig a közigazgatást az igazságszolgáltatástól elválasztó – a bírói hatalomról szóló – 1869. évi IV. törvény cikk megalkotását követően látott hozzá a kormányzat az új törvénykezési szervezet kialakításához. Ez a munka két évvel később realizálódott, s nem csupán az 1871. évi XXXI., hanem a XXXII. törvény cikk, s egyéb kapcsolódó rendelkezések keretében. Érdekes az, hogy a két hatalmi tevékenységet elválasztó 1869. évi törvény

után a kormányzat egyszerre kezdte el a közigazgatás és az igazságszolgáltatás átalakítását. Mindkét terület modernizációs javaslata már 1870 első hónapjaiban készen állt a törvényhozási vitára, mégis a közigazgatás kérdése hamarabb² révbe futott a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. XLIII. törvény cikk hajóján.

A kodifikációs viták által teremtett alkalmat

használták a vármegyék saját álláspontjuk kifejezésére az elsőfolyamodású bíróságok beosztásával kapcsolatban, ami a bíróságok számát és azok illetékességi területét érintette. Ezt a fajta „beleszólást” természetesnek vehették a vármegyék, már csak azért is, mert helyismerettel – mely a legnagyobb ügyforgalommal bíró elsőfokú bíróságok székhelyeinek megállapításánál elengedhetetlen – ők bírtak. Úgy tűnik, a kormányzat sem vitatta el ezt a véleményalkotási jogot a vármegyéktől, hiszen az igazságügyminiszter az általa végül csak 1871. január 1-jén megküldött első tervezetben arra kérte a vármegyéket, hogy küldöttséget nevezzenek ki „az egyes járásbíróságok terület körének meghatározására nézve”. A megyéktől beérkezett jelentések,³ és az elsőfolyamodású bíróságok székhelyeinek megállapítására a Képviselőház részéről kiküldött ún. 25-ös bizottság⁴ működése nyomán 1871 tavaszán tovább formálódott a bíróságok beosztása. Egy 1871. május 1-jei újabb

tervezet, majd annak 10-i módosítása után fogadta el végül a törvényhozás a most évfordulós törvényeket.

A szervezeti törvények szentesített változata végül a kormányt hatalmazta fel az elsőfolyamodású királyi törvényszékek és járásbíróságok székhelyeinek megállapítására, amely tárgyban a királyi minisztérium rendelte 1871. július 10-én jelent meg. Ennek értelmében ekkor – a törvényi kereteknek megfelelően – 102 királyi törvényszék és 360 királyi járásbíróság székhelyét állapították meg.

A működés feltételeinek a biztosítása is szükséges volt a szervezeti kérdések mellett. Ez jelentette egyrészt a személyzet megszervezését, valamint a megfelelő hivatali helyiségek kialakítását. Az előbbi vonatkozásában 1871 végén – sőt 1872 elején is – több rendelkezés látott napvilágot az uralkodó részéről, melyben az igazságügyminiszter javaslatai alapján sorra nevezte ki az új, elsőfolyamodású királyi bíróságok bírát.⁵ Az elhelyezés tekintetében pedig maga a törvény (1871:XXXI. tc.) rendelkezett 32. §-ában számítva arra, hogy az eddig is a közigazgatási épületekben működött igazságszolgáltatási szervek továbbra is a

korábbi helyükön maradnak: „A törvényhatóságok fekvőségei ezentúl is a törvényhatóságok tulajdonai maradnak, kötelesek lévén a törvényhatóságok mindazon helyiségeiket és szerelvényeiket, a melyek jelenleg kizárólag törvénykezési célokra használatnak, ide értve a börtönöket, azok szerelvényeit és a fegyőrök fegyvereit is, az ujalag

építése jelenthette, amelyre azonban csak a következő évtizedekben kerülhetett sor.⁷

Hivatkozások:

¹ Vö. Máthé Gábor: *A magyar burzsoá igazságszolgáltatási rendszer kialakulása 1867–1875.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. 26–31. p.; Bónis György – Degré Alajos

1871. évi XXXI. tc. végrehajtása a bíróságok elhelyezése tükrében, Bihar vármegye példáján keresztül. In Kis Norbert – Peres Zsuzsanna (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor oktatói pályafutásának 50. jubileumára.* Studia sollemnia scientiarum politico-cameralium. Dialóg Campus Kiadó–Nordex Kft., Budapest, 2017. 267–274. p.

⁴ Vö. Máthé i. m. 1982. 130., 142. p.

⁵ Vö. pl. Hivatalos rész. *Budapesti Közlöny*, 1871. 295. sz. 6478–6492. p.

⁶ 1871. évi XXXI. tc. 32. §

⁶ Vö. Megyeri-Pálffi Zoltán: *Az igazságügyi szervezet dologi háttere: a bírósági épületek.* In Megyeri-Pálffi Zoltán (szerk.): *Szuverenitáskutatás.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2020. 113–123. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Az 1871. évi XXXI. törvénycikk első oldala a korabeli törvénytárból. (Berettyóújfalu

Járásbíróság Könyvtára)
2. oldal: Részlet az 1871. július 10-i királyi minisztériumi rendeletből. (Magyarországi Rendeletek Tára, 1871. 220. p.)

A királyi ministerium rendelete

az első folyamodású királyi törvényszékek és járásbíróságok székhelyeinek megállapítása tárgyában.

A királyi ministerium az 1871. XXXII. t. cz. 1., 2. és 3. §-aiban nyert felhatalmazás alapján rendeli:

1. §.

Az első folyamodású királyi törvényszékek és járásbíróságok székhelyei és a járásoknak a törvényszéki kerületekbe való beosztása következőleg állapittatik meg:

A törvényszékek székhelyei: A járásbíróságok székhelyei:	
1 Buda	1 Buda
	2 Ó-Buda
	3 Szent-Endre
2 Pest (Pesti királyi törvényszék)	4 Pest-Belváros
	5 Pest-Lipótváros Újpest, Margitsziget

kinevezett bíróságoknak ingyen átengedni, azonban az ekkép használatul átengedett fekvőségeken levő terhek kamatait, valamint az épületek fentartási költségeit a használatnak megfelelő arányban az állam viseli.”⁶ Természetesen a megfelelő infrastrukturális háttér hosszútávú megoldását új, önálló bírósági épületek

– Varga Endre: *A magyar bírósági szervezet és per jog története.* Zala Megyei Bíróság – Magyar Jogász Egylet Zala Megyei Szervezete, Zalaegerszeg, 1996. 213. p.; Stipta István: *A magyar bírósági rendszer története.* Multiplex Media – DUP, Debrecen, 1998. 121. p.
² Vö. Máthé i. m. 1982. 136. p.
³ Vö. Megyeri-Pálffi Zoltán: *Új bíróságok, új épületek? Az*